

ЉУБИША ДЕСПОТОВИЋ*
ЖИВОЛИН ЂУРИЋ
Институт за политичке студије
Београд

УДК 316.323:364.662
Монографска студија
Примљен: 28.12.2013
Одобрен: 20.1.2014

ГЕОПОЛИТИКА СИРОМАШТВА Економски идентитет националне државе у процесима њене деиндустријализације и пауперизације

Сажетак: Предмет овога рада биће покушај да се објасне узроци и последице економске девастације модерне националне државе и њених грађана у процесима глобализованог тржишта, капитала, финансија и трговине. Настојаћемо да докажемо и потврдимо почетну хипотезу рада да постојеће сиромаштво многих држава и региона и његова даља и све дубља дисперзија није последица случајности, деловања законитости тржишног развоја или усуда историје, већ свесна, планирана и контролисана политика стварања и продубљивања великог јаза између богатих и сиромашних држава и нација.

Кључне речи: геополитика, сиромаштво, деиндустријализација, економија, идентитет, национална држава

Економске политике својеврног навођења и присиљавања читавих региона и земаља да се „специјализују” за сиромаштво у процесима планске пауперизације, деиндустријализације и успорене модернизације, део су пројектованог исхода *елита које глобализују* у настојању да за себе сачувају привилегован економски положај. Оне теже да обезбеде несметано и неправедно присвајање туђег рада и ресурса, једном речју да очувају и ојачају властити монополски положај у глобализованој структури финансијске, економске, медијске, војне, и геополитичке моћи. На делу је на име једна својеврсна **геополитика сиромаштва** -

---

* despotlj@stcable.net

плански концепт контроле економских токова пропадања оних региона и нација које су *геополитички опоненти моћних геополитичких сила* и њихових савезника, и обрнуто, значајно економско уздизање и убрзан економски развој региона и држава означених као *пивот државе* или *државе стожери*, чији је задатак регионално очување и унапређење постојећег геополитичког поретка моћи у свету.

Овај рад ће настојати да демистификује одређене митове модерне светске економије па и саме економске науке у покушају да објасни зашто су неке земље и региони у сталној зони економског и модернизацијског сумрака, а друге оне развијене, на благодатној светлости економског благостања. Један од таквих митова - опсена је и *мит о поклапању економских теорија са економском стварношћу*, прецизније мит о томе да је *економска историја* исто што и *историја економских теорија*. О томе да оне међусобно комуницирају, да економска теорија и економска пракса имају висок степен подударности и да најразвијеније земље света слепо поштују економску науку у планирању и реализацији својих економских интереса. Биће да је на делу логика - *економске теорије продајте другима, а сами радите само оно што вам је корисно - профитабилно*.

Док заступници неолибералне теорије у економији оличени у тзв. „Чикашкој школи” жучно и горљиво пропагирају свету не мешање политике (државних власти) у економију, снажно подржани од институционалне моћи Светске банке, ММФ и СТО, у исто време се у граду Чикагу месту настанка ове школе улажу милиони долара не били се створили повољни услови за развој високотехнолошког бизниса. Или пак саветују америчку администрацију на челу са председником, да троши хиљаде милијарди долара као помоћ посрнулом банкарском сектору или зарозаној аутомобилској индустрији, уместо да их препусте како сами подучавају, деловању законитости слободног тржишта. О томе Ерик С. Реинерт каже: „Богате државе имају тенденцију да сиромашнима намећу теорије који они саме нити користе, нити су икада користиле.” (Е. С. Реинерт; 2006, 10)

Историја економске политике (као реалан показатељ онога што су владе заиста радиле у пракси) није се никада конституисала као релевантна економска дисциплина, напротив, економска наука форсирала је само *историју економских теорија (као предлог онога шта би владе требало да раде)* стварајући тако огроман јаз између реалних економских процеса и онога што је најчешће остајало у сфери требања. Економске теорије наметане су као модел привредног понашања другим државама, док су владе земаља из којих су оне долазиле следиле логику

реалног приступа и поштовања властитих економских интереса. Поштовале су логику здравог економског разума - интереса, а не од стварности отуђену и дистанцирану економску теорију. Економске теорије се „још од Адама Смита користе као идеолошка и пропагандна заштита. Нова класична економска теорија која” „доказује” да ће сви постати богати у капиталистичкој тржишној економији добар је пример за то.” (исто, 10)

Модерне економске теорије сцијентизовале су свој методолошки и категоријални апарат. Математички и физички модели - формуле, преузеле су примат у њиховим анализама и резултатима, постале су од средства, главна методолошка матрица економске науке, у великој мери одвојена од оних реалних економских чинилаца који управо утичу на факторе економског развоја (иновације, синергијски ефекти, домаће предузетништво, економија обима, индустријализација, развој инфраструктуре и др.) које су током своје модерне економске историје следиле земље које су данас у ексклузивном клубу богатих нација. Економска историја показује да су нације које су пратиле политику ослонца на реалне економске показатеље, доживеле економским успон и развој. У економској науци овакава оријентација означена је као тзв. *Други канон* (The Other Canon). Реч је о другачијем реалистичном приступу економским активностима, која поштује разлике које постоје између појединих економских делатности (особито индустрије и пољопривреде), и које иду за добрим искуственим решењима. То су земље које су у својој модерној економској историји извршили убрзану индустријализацију и модернизацију засновану на новим технолошким иновацијама и здравом предузетничком духу. То су земље које се нису либиле да у време када су другима пропагирале добробити од слободне трговине, своју властиту привреду одлучно заштите високим царинама и протекционашком политиком.

Виктор Норман експлицитно истиче да данашња стандардна економска теорија не представља ништа више од једног „*начина размислања, док чињенично знање не постоји*”. Стање духа у великом делу данашње економске науке следи *Рикардовски парадокс*, који иронише на приговор да се његова економска теорија не слаже са стварношћу и чињеницама, када каже „штета за чињенице”. Математизована форма модерне економске науке добила је примат над релевантношћу реалних привредних показатеља. „Данашњој стандардној економији недостају фактори економије обима, технолошке промене и синергијски ефекти, који су сви понаособ, заједно али и прожимајући и појачавајући један другог, крајње суштински за објашњење економског раста.” (исто, 17). Јозеф Шумпетер, дугогодишњи харвардски професор означио је овакав

приступ у економији као последицу тзв. *Рикардовског греха*, реч је наиме о томе да се *модерна економска теорија гради без ослоња на емпиријске основе, и на насумице изабраним претпоставкама.*

Е. С. Реинерт овоме додаје и такозвани *Кругманов грех* који се састоји у томе „да имамо теорије које описују стварност боље од стандардне теорије, али их не користимо у практичној политици” (исто, 18.). Проблем је истиче Реинерт у томе што фактори који граде суштинску разлику између богатих и сиромашних земаља тешко продиру у квантификоване моделе савремене економске науке. То је један огроман хендикеп који је тешко надоместити савршенством математизованих модела економске анализе. Он не може постојећим категоријалним апаратом да изрази ону битну суштину која прави разлику између пута у богатство или пута у сиромаштво. То је каже он исти парадокс (хендикеп), *као када би сте неког докторанта наговорили да своју дисертацију о снегу, пише на свахили језику а не на лапонском.* „Радије ћемо веровати у мит да су хиљаде година људске еволуције коначно изградиле идеални економски систем, него се суочити са чињеницом да смо једноставно поверовали у лажни концепт и прихватили га као јеванђеље.” (Ц. Пекинс, 2012. 277.)

И евентуално накнадно пробуђена научна свест или савест неког професора не би суштински променила постојеће позиције јер би била блокирана системом финасирања науке и образовања, од стране носилаца моћи, који контролишу и корумпирају у исто време. „Схватио сам, такође, и да моји професори с факултета нису разумели праву природу макроекономије; да у многим случајевима помагање раста економије само чини оних неколико људи на врху пирамиде још богатијим, док за оне на дну не чини ништа, осим што их потискује још на доле. И доиста промовисање капитализма често се завршава увођењем система који подсећа на средњевековна феудална друштва. Да је којим случајем неко од мојих професора и знао то, одбио би да призна - вероватно због тога што велике корпорације и људи који их воде, финансирају универзитете.” (исто, 57.)

„Данашња економска теорија толико је апстрактна да није у стању да узме у обзир ситуацију у којој се појединачне земље налазе. Због тога се исти економски лек преписује свим државама, независно од њихове ситуације.”(Е. С. Реинерт, 71.) Наравно да је такав приступ погрешан и у медицини а камо ли у економској политици. Није ни чудо што су егзистенцијалне последице по милионе људи широм света тако туробне јер су постали жртве једне неодговорне и погрешне економске политике. Насупрот томе економије земаља које су свој развој заснивале на факто-

рима и мерама који подстичу привредни раст, и финансијско посредовање, створиле су ненадокнадиву предност у односу на оне које су биле спутаване или погрешно навођене да то не чине. „Економије које су комбиновале све ове институционалне иновације - банке, тржиште обвезница, берзе, осигурање и власничку демократију - на дужи рок пролазиле су боље од оних које то нису чиниле, јер финансијско посредовање, опште узев, омогућава делотворнију расподелу ресурса него, на пример, феудализам или централно планирање. Због тога не изненађује сасвим то што је западни финансијски модел тежио да се прошири свуда по свету, прво у облику империјализма, а затим глобализације.” (Фергусон Н. 2010; 342.)

Основни приступни проблеми економске науке леже у чињеници да не прави суштинску разлику између тзв. *теорија размене* (А. Смит, Д. Рикардо, нпр.) и *теорија производње и иновација* (Ч. Меккеј, Ф. Лист). Прве, упорно намећу став да је слободна трговина и несметана економска размена основни фактор економског развоја, прећуткујући да ће управо оваква оријентација учинити да се продуби већ постојећи економски јаз између богатих и сиромашних држава, односно да ће средње развијене земље осиромашити ако крену путем деиндустријализације као на пример Монголија, деведесетих година прошлог века.” Слабе индустријске државе у другом и трећем свету биле су изложене шок терапији, понекада се отварајући за слободну трговину преко ноћи. Нације као што је рецимо Монголија изгубиле су око 90% своје не тако мале индустрије у року од 2 до 3 године.(исто, 123.) Друга пак, истиче да је основни пут да нека земља или регион оствари економски развој и раст - улагање у инфраструктуру, индустрију, технологију, науку, образовање, техничке иновације, и сл.

Досадашња економска историја кристално јасно указује на чињеницу да сиромашним земљама и колонијама није било дозвољено да се индустријализују и развију своју привредну инфраструктуру. „...Свим црнцима ће бити забрањено да ткају и лан и вуну, да преу или дрндају вуну и да производе било шта од гвозђа, осим да га лију. Такође ће им бити забрањено да производе шешире, чарапе и кожу било које врсте”. Овај груби и брутални налог временом ће доживети своју политичко-правну трансформацију и dospети у фазу пуне ефикасности, али сада преточен у форме трговачких споразума или још боље у форме и правила трговинске размене богатих и сиромашних држава и нација.” (Љ. Деспотовић; 2010, 70.)

Данас се та политика намеће у виду деиндустријализације онога што је већ било изграђено. Те земље се упућују на специјализацију за

производњу сировина и полупроизвода, а онда да тако рањиви отварају своја тржишта за свирепу трговинску размену са богатима. *Јефтине сировине и радна снага за скупе високотехнолошке производе и услуге.* Овакав вид економске размене (пљачке) још више појачава ефекат економске неравноправности и свесно гура државе и нације у тзв. специјализацију за сиромаштво. Такву политику на глобалном плану намеће ММФ, Светска банка, СТО. „Данас се налазимо усред новог периода глобализације и исти фактори су на делу, иста визија, заснована на истим економистима - Смиту и Рикарду - о хармоничном свету са „природном” поделом рада, у којој неке земље извозе сировине а увозе индустријску робу а у данашње време и напредне услуге. Привредна структура у сиромашним државама у све већој мери је слична структури из периода колонијализма. *Исте економске теорије које су створиле колонијализам, данас стварају неоколонијализам. (...)* Окупљајући се око забране коју институције Вашингтона постављају давању било какве подршке појединачним привредним гранама, *ми сиромашним државама не дозвољавамо да раде оно што смо ми радили да би постали богати.*” (Е. С. Реинарт, 35-36.) Поента и јесте у томе да се одржава поредак богатих - привилегованих нација, појединаца и социјалних слојева у њима, као и поредак сиромашних нација и осиромашене популације у њима. *Ма колико изопачена била ова логика, богати нужно подразумевају наметање односа који стварају сиромаштво, као социјално-економски услов њиховог постојања.* „У свим досад познатим облицима социјалних односа, бити богат не значи ништа друго него одржавати друге сиромашнима. Ако је чак могуће замислити сиромаштво без богатства, сасвим је незамисливо богатство без сиромаштва.” (Кајтез Н.2004; 230.)

Уместо *економског развоја*, сиромашнима се нуде решења из корпуса тзв. *палијативне економије*, која чувају привилеговану позицију богатих, и продубљују сиромаштво оних који већ јесу или треба то да постану. Уместо мера које сигурно подстичу економски развој (*реиндустријализација, разноврсност поделе рада, повећање запослености, подстицање стварања властите економске класе - индустријалаца, снажење предузетничког духа, пореске олакшице за развој важних привредних грана, јефтине кредити за подстицање домаћег предузетништва, подршка извозно оријентисаној привреди, висока улагања у образовање и науку, подстицање домаће тражње, улагање у модернизацију пољопривредне производње, царинска заштита властите производње, и сл.*) слепо се слушају и примењују рецепти палијативне економије коју диктирају међународне финасијске организације. Деценијама у назад пропагира се *мит о тзв. слободној трговини.* „Један од великих

митова нашег времена јесте да слободна трговина и слични облици глобализације могу створити ново доба просперитета, поглед који подржавају бизнисмени, бирократе, политичари, новинари и други јавни коментатори који нису економисти.” (Г. Данкли: 2005, 12.) Ако можемо говорити о слободној трговини, онда се она може разумети једино као трговина у којој су богати узели себи слободу да дизајнирају такве одnose и правила размене која ће фаворизовати искључиво њихове интересе. „Предмет актуелне опсервације и захвата ових елита поред већ класичних облика претакања материјалних ресурса (грађани, особито средњи слојеви) сада интезивно врше алокацију вредности из простора базичне структуре националне државе.” (Љ. Деспотовић; Ж. Ђурић; 2012, 50.) „Ова криза је такође прилика да схватимо како мала група људи, која не производи богатства, у пуној легалности присваја, и то без контроле са било чије стране, битан део произведене вредности. Затим како ова иста група, пошто је покупила оно што је могла, чини да њене фантастичне профите, премије и бонусе плаћају радници, порески обвезници, запослени, потрошачи, предузетници и штедише из целог света (...) Свакако ова конфискација се обавља на легалан начин, „поштен”, ненасилан. **А то ће у осталом бити, у очима неких главни мотор побуне. Ако је све то легално, онда систем који омогућује такву изопаченост нема више разлога да постоји.**” (подвукао Љ. Д.) (Ж. Атали; 2010, 107.)

Сиромашне државе су земље које никада нису довршиле процесе своје модернизације. Тај својеврсни *модернизацијски комплекс*, није случајан резултат њиховог друштвеног и историјског кретања. *Дефицити модерности*, нису последица само њихових унутрашњих слабости (којих је било немерљиво много) већ и део једне смишљене и контролисане политике моћних економских сила које су успоравале и гушиле те процесе у намери да задрже свој доминантан положај. У теорији о политичкој модернизацији и социологији друштвеног развоја, јасно је кристалисан став да процеси модернизације морају да садрже неколико важних компоненти: „рационализација схваћена као процес запоседања свих аспеката традиционалног, функционална диференцијација, лаицизација друштва, бирократизација, доминација тржишних односа и индустријализација као процес ширења масовне робне производње.” (Љ. Деспотовић; 2008, 22.) Иако је модернизација директно подразумевала вестернизацију и промену комплетне структуре тих друштва (са традиционалне на модерну) па разумљиво и привредне структуре, никада модернизацијски покрети у њима нису добили кључну подршку европских држава за успешан завршетак тих процеса. Токови модернизације

Србије у последња два века најбољи су пример поступања тзв. европских влада у избегавању да пруже пресудну подршку да се ти процеси у нашој земљи успешно окончају. И актуелна економска политика у Србији најбољи је доказ изнесене тврдње. Ради се економској политици палијативних решења, даљег задуживања, ослонца на страни шпекулативни капитал, блокирања домаће тражње, финансијског исцрпљивања домаћих предузећа, неинвестирање у високотехнолошку привредну структуру, запостављања пољопривредне производње, неулагања у науку и образовање, даље пљачкање пауперизованог и осакаћеног средњег слоја и сл.

Олош елите друштава у транзицији, труде се да слепо слушајући *глобализацијске елите* одгурају своје земље на периферију богатог света. *Они чине све што им стоји на располагању не били задовољили господаре и убрзали ову трагичну специјализацију својих нација за сиромаштво.* За ово служење бивају награђени могућношћу да брутално пљачкају властита народа и државу, што највећи проценат њих прихвата оберучке. Није могуће остати чистих руку све и када би то неки појединац из тих кругова покушао. Неприхватање оваквог типа сарадње сурово се кажњава. „Систем заснован на корумпирању јавних личности не реагује благоданом на јавне личности које одбијају да буду корумпиране.” (Ц. Перкинс, 2012; 147.) *Олош економија*, која се буди и намеће у периодима великих финансијских и економских криза, као што је то и данас случај, није опљачкала само грађане и државе, пораженог социјалистичког блока, што је и било за очекивати, већ и сопствене грађане, тачније средњу класу. Оно што јесте привидни парадокс, је чињеница да је највише опљачкана америчка средња класа. Ти процеси трају и данас, и тешком им је сагледати крај. О томе Лорета Наполеони пише: „нико не може да објасни како је за свега петнаест година, дошло до сиромашења америчке средње класе, потпомогнутом падом Берлинског зида и успостављањем глобалне економије. Изгледа као иронија судбине, али две најважније победе Хладног рата - политичка и економска - осим што су гурнуле у сиромаштво житеље пораженог источног блока, покренуле су и друштвени и економски суноврат америчке средње класе. Ова велика, глобална победа уништава саме темеље америчког сна.” (Л. Наполеони; 2012, 44.) Мета и жртве актуелне пљачкашке олош економије нису дакле само грађани и привреда транзиционих држава, него и сопствени средњи слојеви, који су изложени до сада најбруталнијој и најдужој операцији алоцирања финансијских вредности које модерна економска историја памти.

Један од примера погрешне политике коју спроводи *олош елита* у земљама транзиције каква је и Србија, је процес тобожњег образовања младих за високо сложене послове које захтева модерна технологизована производња. *Суштина је у томе да се најбољи од тих младих кадрова школују о трошку сиромашне државе а за моћне послодавце у свету, док им се у исто време у властитој држави не нуди никакав посао. Логично, јер се није улагало у изградњу привредне инфраструктуре која би успешно апсорбовала школовану елиту.* „Просто, постоји минимална тражња за људима са образовањем. Оно ће, стога првенствено довести до емиграције. **Образовање може дати резултате само ако је повезано са привредном политиком која ствара послове за образоване људе, (...)** Једна од најважнијих тачака у процесу глобализације током последњих петнаест година је да су Светска банка и ММФ забранили такву привредну политику - какву су све богате државе водиле стотинама година. Ако сиромашне државе желе подршку богатих, морају да се одрекну политике коју су богате државе саме водиле, а често још увек и воде.” (Е. С. Реинерт; 68.) Убрзан одлив образованог кадра из сиромашних држава у богате, није вођен првенствено потребом младих за подражавање стилова живота богатих, већ простом чињеницом да у својој земљи нису имали могућност ни за елементарни ниво репродукције властите егзистенције. Није то како се често мисли код нас, њихова не утажива потреба за подражавањем стилова живота богатих, или освајања статусних симбола и престижа (мада постоји код појединаца и такав мотив) већ пре сурова чињеница да овде нису имали шансу за посао који подразумева њихово образовање и знање. Просто, локалне *олош елите* нису створиле елементарне услове које бим им дале шансу за посао, па тиме и за властиту егзистенцију. Класично шумпетеровско решење које подразумева изbacивање лопова из институција, опште изборе и давање шансе опозицији да запоседне владалачку структуру, показало је не могућност демократске трансформације, јер се за већину грађана, па и сам друштвени и политички поредак, ствар свела само на промену тзв. *лоповских структура*. (Љ. Деспотовић; 2012, 32.)

Ова својеврсна **геополитика сиромаштва** (*планско стварање и одржавање регионалних и континенталних зона богатства и сиромаштва*) на новим основама одржава сталну бригу богатих да сачувају своју привилеговану позицију моћи. У зонама примарног геополитичког интереса богатих, стварају се такозване *пивот државе* којима се омогућава да се контролисано богате и развију, јер је њихова улога *стојерних држава* за тај регион добро испланирана, и стављена у позицију одржања геополитичких позиција доминације. То је Турска на подручју

Балкана, Црноморског базена, Егејског мора и Блиског истока. Јапан и Јужна Кореја на далеком Истоку Азије или Сингапур, Тајван, Индонезија и Тајланд у зони Пацифика и сл.(види Б. Милановић, 2012. 173.) Све остале земље геополитички мање важне препуштене су деловању корозивних сила глобализоване економије, док је у највећем броју држава тзв. трећег света привреда у стању распадања и потпуног одумирања. Ни простор Балканског полуострва као зона полупериферије у односу на земље центра или тзв. језгра није поштеђен наведених процеса. „Савремени Балкан, као регион, у знаку је „луппенразвоја” или „субразвоја” (А. Г. Франк) као зона нових зависних друштава капитализма полупериферије, са девастираним привредама и slabим државицама, са компрадорском буржоазијом и сателитским елитама.” (Митровић Љ. 2008, 7.) Наравно да назначене процесе највише форсирају привилеговане земље центра, предвођене САД-ом као геополитичком силом империјалних размера. „Скакавац капитализма све прождире и пустоши, чак и разбујале националне привреде. Која држава се супротстави бива проглашена неуспелом и уништена. Која се прикључи тој супер сили, мора да трпи војне базе и да свој суверенитет уступи империји. Као пре сто година на целој земљиној кугли настају колоније и полуколоније - као затвори за мучење пркосних домородаца.” (Елзесер Ј., 2009: стр.6)

Геополитичка улога *стојерних држава* је да буду главни чувари интереса геополитичких сила и блокова у одређеној зони света. На пример, Јапан и Јужна Кореја, које требају да балансирају и спутавају све веће економске али и геополитичке аспирације модерне Кине. Оне су добиле дозволу да се убрзано идустијализују и модернизују како би САД-у и НАТО пакту пружили кључну подршку у обуздавању тзв. комунистичке опасности у региону Источне Азије, још након Другог светског рата. „Стратегија се фокусира на домино ефекат потпадања држава, једне за другом, под комунистичку власт и усредредила се на неколико земаља; Индонезија је била кључ, Мејнов пројекат електрификације био је део свеобухватног плана за обезбеђивање америчке доминације у југоисточној Азији. Премиса спољне политике САД била је да Сухарто послужи Вашингтону на сличан начин као и шах у Ирану.” (Ц. Перкинс; 2012, 50.) Поред економских и војних капацитета, један од главних критеријума за избор пивот државе, био је и *демографски фактор*. Многољудне земље којима је додељена улога геополитичких пивот држава морале су и својим демографским капацитетима да пруже гаранцију да су способне да одиграју намењену им политичку улогу. *Демографска деструкција и губици, жртвовање сопствене популације у будућим сукобима за рачун глобалне империје, биће скупо плаћена цена*

за привремени и контролисани економски развој, и привид сопственог геополитичког значаја.

Најбољи пример за објашњење деловања концепта **геополитике сиромаштва, односно концепта пивот државе**, је пример *Савезне Републике Немачке*. Још пред крај Другог светског рата, САД разматрале су који програм обнове треба спровести у тој земљи. Преовладао је у науци мање познат план тадашњег америчког министра финансија *Хенрија Моргентауа* (министар финансија САД од 1933. до 1945.) који је био мотивисан жељом тадашњег америчког политичког вођства да се послератна Немачка онеспособи за било какав облик озбиљног развоја који би је довео у шансу да поново буде покретач једног новог светског сукоба. Лоше искуство савезника са Немачком из претходна два рата, била је главна мотивациона полуга да се осмисли један овакав геополитички план. Његова основна економска суштина крила се у намери да се *прво, изврши деиндустријализација привредне структуре Немачке која је преживела савезничку ратну девастацију, а затим целокупно немачко друштво усмери ка пољопривредној делатности као поузданом економском рецепту да се једна земља гурне у сиромаштво и тамо држи под сталном контролом*. „Немачку је требало деиндустријализовати и претворити у пољопривредну државу. Све индустријске машине требало је уклонити, а руднике попунити водом и цемента. Тај план - који је добио име **Моргентауов план** - савезници су прихватили на састанку у Канади 1943, и он је покренут чим је Немачка капитулирала.” (Е. С. Реинерт, 99.) Док је назначени план почео да остварује погубне учинке на немачку привреду, друштво и грађане, ствари су се радикално почеле мењати у пољу геополитичког престројавања Европе. Формиран је Варшавски пакт као одговор Совјета на формирање НАТО пакта, а затим и успешна производња Совјетског Савеза властитог нуклеарног арсенала. (види В. Конатар; 2013, 137.). Када је НАТО савезницима на челу са САД-ом било потпуно јасно да је на помолу један нови рат са комунистичким лагером, који ће се водити свим расположивим средствима изузев директног војног сукобљавања, (познатији као *Хладни рат*) промењени су и *геополитички приоритети*. НАТО-у је сада била потребна једна моћна и снажна Немачка држава као кључни бедем у борби са Совјетским Савезом и његовим трабантима. Немачка то свакако није могла постати као деиндустријализована и аграрна држава каквом ју је почео обликовати означени економски програм америчког министра финансија. „Током 1946 и 1947. постало је јасно да је Моргентауов план створио велике економске проблеме Немачкој.” (Е.С. Реинерт; 99.) Бивши амерички председник Херберт Хувер овлашћен је да потпу-

но сагледа новонасталу ситуацију и штету која је до тада учињена применом назначеног плана. У своја три писана извештаја америчком политичком вођству, Х. Хувер истиче да је не могуће Немачку свести на пољопривредну државу а да при том „не истребимо (*exterminate*) или негде иселимо 25 милиона људи.” (исто, 100.) После ових извештаја, а у складу са новим геополитичким приоритетима, тихо се повлачи из примене **Моргентауов план** и у јавности промовише добро нам познати **Маршалов план**, који је значао *потпуну привредну обнову не само Савезне Републике Немачке већ и целе Западне Европе*. „Такође је успостављен Маршалов план, који је за циљ имао потпуно супротну идеју, на име реиндустријализацију Немачке и остатка Европе.” (исто, 101.) Овај *економски и геополитички експеримент* американаца са послератном Немачком, показао је управо оно што покушавамо да покажемо овим радом, прво да без индустријализације нема успешног економског развоја, и друго, да је одлука о томе које ће се земље и региони специјализовати за развој или сиромаштво, у највећем броју случајева одлука геополитичких центара моћи. „Другим речима; индустријализација јача одрживост једне земље. Чињеница да до глади долази само у државама које су скоро искључиво специјализоване за пољопривреду, истиче значај индустрије, поделе рада и синергијских ефеката у стварању благостања.” (исто; 100.) Наведени пример на најбољи начин илуструје и потврђује почетну тезу нашег рада, да је на делу својеврсна **геополитика сиромаштва** која обликује поредак моћи богатства и сиромаштва у свету, вођена основном идејом да се он повинује интересима најјачих.

Закључак:

Постојећи геополитички поредак заснован на економској и војној доминацији богатих држава и појединаца, до сада је на суров и бруталан начин наметао своје интересе, и успостављао социо-економске односе који су им грантовали статус господара. Неке од остатка депривилегованих држава које нису биле део овог ексклузивног клуба повлашћених, постајале су то својом спремношћу да и саме служе не часном поретку економске моћи. Цена тог служења била је у *бенефитима контролисаног привредног развоја* који им је допуштен. Но то су привремени бенефити који ће потрајати до новог геополитичког прегруписавања моћи у свету. Мултиполарни свет геополитичког прекомпоновања и дисперзије моћи почео је све снажније и брже да конфигурише нову географску и економску мапу читавих региона и континената. Коначан обрачун у

судару старог и новог поретка моћи, породиће по неким геополитичарима озбиљне последице. Један од мање могућих исхода је свет устројен са више економске и политичке равноправности и други, по очекивању глобализацијских елита, *нови светки поредак као финални резултат наметања идеологије глобализама*.

Крајњи очекивани резултат тих процеса, требао би бити поредак једне светске владе, једног правно-политичког поретка и глобалног концепта економске и политичке хегемоније. „Глобални финансијски систем који израста убрзаним темпом под изговором превенција будућих финансијских криза, процењује се, за најкасније двадесет година може добити и извршно управно тело у виду Глобалне (светске) економско - финансијске владе. Онај ко контролише токове новца контролише и политику националне државе, у овом случају то би била Глобална светска влада.” (З. Виторовић; 2013; 331.) То на експлицитан начин најављује и познати савремени банкар и геоекономиста *Жак Атали*, „... на лествици планете требало би, свакако, створити инструменте који су нужни за остварење суверенитета на глобалном нивоу : један парламент (један човек један глас) једна влада, (...) централна банка, заједничка монета, планетарни порески систем, планетарна полиција и судство (...) глобална контрола финансијског тржишта.” (Ж. Атали, 136.) Уколико човечанство одбије понуђени поредак моћи, поготово уколико одбије да га прихвати на миран начин, да без отпора прими спремљене му ланце глобализма, Ж. Атали му наговештава челично купање и патњу великог светског рата, после којег ће тај глобални поредак свакако бити остварен. „Нажалост, мораће се чекати један још страшнији рат да би се перспектива за такве реформе узела у обзир.” Поредеди садашњу ситуацију са оном пред Други светски рат, Ж. Атали сугерише да као што је и онда велико планетарно разарање послужило као средство нове геополитичке прекомпозиције света, тако ће и ова економско-финансијска криза свој коначни расплет доживети у патњама стотине милиона невиних и сиромашних људи чија је новопројектована судбина да живе у још већем егзистенцијалном кошмару и политичкој обесправљености.

Литература:

1. Атали Ж. (2010) *Криза, а после*, Хедоне, Београд
2. Данкли Г. (2005) *Слободна трговина*, Светови, Нови Сад
3. Деспотовић Љ. (2010) *Политички митови и идеологије*, Каирос, Сремски Карловци
4. Деспотовић Љ. (2008) *Српска политичка модерна*, Стилос, Нови Сад

5. Деспотовић Љ.; Ђурић Ж. (2012) *Разградња националне државе*, Српска политичка мисао, бр.2. Београд
6. Деспотовић Љ. (2012) *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци.
7. Перкинс Ц. (2012) *Исповест убице економија*, Плато, Београд
8. Реинерт С. Е. (2006) *Глобална економија*, Чигоја, Београд
9. Наполеони Л. (2012) *Олош економија*, Хесперија еду, Београд
10. Фергусон Н. (2010) *Успон новца*, Плато, Београд.
11. Милановић Б. (2012) *Богаташи и сиромаси*, Службени гласник, Београд
12. Виторовић З. (2013) *Г 20 и нова финансијска архитектура - увод у светску владу*, Култура полиса, бр.22, Нови Сад
13. Конатар В. (2013) *(Не)моћ КГБ да спаси разбијање СССР*, Култура полиса бр.21. Нови Сад
14. Кајтез Н. (2004) *Цивилизација у служби зла*, Нови Сад
15. Ј. Елзесер (2009) *Национална држава и феномен глобализације*, Јасен, Београд
16. Митровић Љ. (2008) *Савремени Балкан у кључу геополитике*, ИПС, Београд

GEOPOLITICS OF POVERTY

Economical identity of national state in the processes of its deindustrialization and pauperization

Summary: A subject of this work will be our attempt to explain causes and consequences of economical devastation of modern state and its citizens in processes of globalized market, capital, finance and trade. We will strive to prove and confirm the initial work hypothesis that existing poverty of many countries and regions is not consequence of coincidence, action legality of market development or fate of history, but conscious, planned and controlled politics of creation and deepening of a great divide between rich and poor states and nations.

Key words: geopolitics, poverty, deindustrialization, economy, identity, national state